



ombudsman

už 20 let pomáháme bez rozdílu

Sp. zn. 2/2019/NZ/MLU
Č. j. KVOP-5951/2020
Datum 10. února 2020

Vážený pan
Mgr. et Mgr. Adam Vojtěch, MHA
ministr
Ministerstvo zdravotnictví
Palackého nám. 4
128 01 Praha 2

Vážený pane ministře,

obracím se na Vás v souvislosti se **systematickou návštěvou Psychiatrické kliniky Fakultní nemocnice Brno, a to konkrétně oddělení dětské a dorostové psychiatrie**, jež byla provedena v lednu 2019. Po návštěvě jsem vydala zprávu obsahující také návrhy opatření k nápravě, jak to předpokládá § 21a odst. 3 zákona o veřejném ochránci práv,¹ a nemocnice se k ní vyjádřila.² Nemocnice přijala velkou část doporučení, nebo navrhla jiný postup ke zlepšení situace. Nicméně při vyhodnocení tohoto dialogu ve smyslu § 21a odst. 4 uvedeného zákona musím konstatovat, že **vyjádření v jednom aspektu není dostatečné**, abych věc mohla uzavřít, a proto využívám svého oprávnění vyrozumět Ministerstvo zdravotnictví jako nadřízený subjekt.

Jedná se o **téma zjišťování a zohledňování názoru dítěte na hospitalizaci**. Ve zprávě je o něm pojednáno v kapitole 2.1 s tím, že situace v nemocnici byla zjištěna jako krajní: v době návštěvy nebylo možné dohledat jediný případ, kdy by bylo dítě prokazatelně zapojeno do poskytování souhlasu s hospitalizací; používané formuláře s možností poskytnutí souhlasu dítětem vůbec nepočítají a naopak obsahují bezvýjimečné formulace o nahrazení prohlášení nezletilého prohlášením zákonného zástupce.³ Pro srovnání dodávám, že dříve navštívená dětská psychiatrická nemocnice běžně činí oznámení soudu v případě těch dětí, které nastupují ze zařízení ústavní výchovy (a souhlas s hospitalizací by byl zákonným zástupcem poskytnut pouze formálně), a individuální úvahu tam pak lékaři činí v případě dětí ve věku 14 až 18 let, pokud projevují nesouhlas se svým pobytem schváleným zákonným zástupcem.

1 Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 Dopisem ředitele MUDr. Romana Krause, MBA, ze dne 21. října 2019, a dopisem ředitele prof. MUDr. Jaroslava Štěrbý, Ph.D., ze dne 10. 1. 2020.

3 Cituji popis zjištění ze zprávy:

V době návštěvy nebylo žádné hospitalizované dítě v režimu detence, tedy že by o jeho nedobrovolné hospitalizaci rozhodoval soud. Zdá se, že takové situace jsou výjimečné.

Při zahájení hospitalizace nemocnice předkládá k podpisu formulář *Souhlas s hospitalizací*, jehož obsahem je prohlášení, že podepsaný byl seznámen s důvodem hospitalizace a že s hospitalizací souhlasí. Dále formulář v bodech shrnuje, o čem ještě byl pacient informován (tzv. hospitalizační účet pacienta, dotazník spokojenosti, škola). Na formuláři je uvedeno, že „za nezletilého pacienta činí prohlášení jeho jménem zákonný zástupce“. V nahlédnuté dokumentaci byl formulář vždy podepsán pouze rodiči, byť šlo o děti ve věku šestnácti a sedmnácti let a v dokumentaci nebyly poznámky o tom, že by děti hospitalizaci odporovaly, nýbrž při příjmu spolupracovaly (pozn.: v případě pacientky 3 je podpis rodiče šest dnů po zahájení hospitalizace; šestnáctiletá dívka s rodiči nežila). Na formuláři není kolonka pro podpis dítěte a lékařka uvedla, že není zvykem nechat děti formulář „připodepsat“.

Proto jsem Fakultní nemocnici Brno doporučila opatření k posílení participace dítěte. Když nemocnice navržená opatření odmítla, znovu jsem problém analyzovala a **předložila jsem nemocnici tento standard:**

- (1) Poskytovatel individuálně posuzuje, zda je dítě způsobilé poskytnout souhlas s hospitalizací. Pokud se jeví, že ano, vychází z jeho právního jednání. To nevyklučuje, aby zaznamenal také postoj zákonných zástupců nebo jiných zástupců nebo osob odpovědných za výchovu dítěte.
- (2) I pokud v daném případě dítě způsobilé k poskytnutí (ne)souhlasu není, poskytovatel zajistí, aby – nakolik je to možné – bylo vhodným způsobem do poskytování souhlasu s hospitalizací zapojeno; mj. při tom také realizuje povinnost zjistit jeho názor. Běžným způsobem je připojení podpisu na formulář, případně se zaznamenáním podrobností stanoviska dítěte. Podoba formuláře souhlasu s hospitalizací nezletilých by pro tuto situaci měla být uzpůsobena.
- (3) Poskytovatel způsobem provádění příjmu dítěte do nemocnice usiluje o získání jeho důvěry a souhlasu.
- (4) U dětí, které nejsou způsobilé k poskytnutí (ne)souhlasu, ale dovršily 14 let, a i přes snahu o přesvědčení vážně hospitalizaci odporují, není možné, aby byla hospitalizace zahájena jen na základě náhradního souhlasu. Kdo hospitalizaci žádá, musí předložit souhlas soudu ve smyslu § 100 odst. 1 občanského zákoníku. Tím není dotčena možnost hospitalizace bez souhlasu na základě podmínek stanovených zákonem.
- (5) V případě, kdy je hospitalizace zahájena s odkazem na podmínky pro hospitalizaci bez souhlasu, poskytovatel oznámí hospitalizaci soudu příslušnému k detenčnímu řízení. V případě, kdy odpor dítěte není chápán jako „vážné odporování“ ve smyslu § 100 odst. 1 občanského zákoníku, ale dítě samo jej takto vytrvale prezentuje, zajistí poskytovatel dítěti možnost obrátit se na soud.⁴
- (6) Pro hladký průběh přijímacích procedur poskytovatel vypracuje návody a pomůcky pro příslušné zdravotnické pracovníky. Pro zohlednění specifik dětí poskytovatel vypracuje speciální pomůcky pro jejich informování o právech.

Nemocnici jsem vyzvala, aby přehodnotila svůj dosavadní postoj, kdy nehodlala učinit žádné změny. Dodávám, že vycházím z toho, že většina hospitalizací je zahajována bez odporu dítěte a že v případě Fakultní nemocnice Brno by bylo významným, a zároveň nikoli příliš pracným, posunem standardní naplňování bodů 1 až 3. Uznávám, že body 4 a 5 jsou citlivé a předmětem diskusí o výkladu občanského zákoníku a zákona o zdravotních službách.

Postoj nemocnice se nicméně nezměnil. Odkazuji na oba přiložené dopisy ředitelů a pouze stručně je parafrázuji. Platná právní úprava nevyžaduje souhlas nezletilého s hospitalizací a s omezením jeho pobytu na svobodě. Nemocnice považuje za dostačující, že záležitost je dítěti vysvětlována. Dále větší prostor ředitel věnuje podpisům, kdy se soustředí na to,

⁴ S ohledem na zpravidla přítomné prvky zbavení svobody doporučujeme upřednostnit soud příslušný k detenčnímu řízení (před soudem opatrovnickým), neboť jedná v rámci krátkých zákonných lhůt. Soud vždy rozhoduje o své příslušnosti podle okolností případu.

že podpis dítěte na vstupních formulářích by byl pouhou formalitou, ke které se nemocnice nechce uchýlit.

S nemocnicí se shodujeme, že se jedná o složitou právní otázku a že by bylo užitečné o ní vést diskusi rovněž s účastí Ministerstva zdravotnictví. Zároveň musím vyjádřit, že reakci nemocnice považuji za nedostatečnou, neboť některé změny může učinit bezprostředně, aby tak nerezignovala na zajištění podmínek pro participaci dítěte na rozhodování o zásazích do jeho integrity.⁵

Vážený pane ministře, ve smyslu § 21a odst. 4 a § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv Vás informuji o tom, že nemocnice nepřijala dostatečná opatření po systematické návštěvě, a žádám Vás o pomoc pro dosažení nápravy.⁶

Jak jsem avizovala, některé kroky lze učinit bezprostředně. Kromě toho se domnívám, že poskytovatelé zdravotních služeb by měli dostat od Ministerstva zdravotnictví podporu typu metodického doporučení. Nemocnici jsem již předestřela, že pro rok 2020 máme v plánu, v návaznosti na zhodnocování série více návštěv zařízení psychiatrické péče pro děti, uspořádat setkání typu kulatý stůl pro zapojené instituce a Ministerstvo zdravotnictví a toto téma na něm může dostat prostor.

Dovoluji si očekávat Vaši reakci ve lhůtě 30 dnů od doručení tohoto dopisu.

Děkuji Vám za spolupráci.

S pozdravem

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(dopis je opatřen elektronickým podpisem)

Přílohy

Zpráva ze systematické návštěvy Oddělení dětské a dorostové psychiatrie Psychiatrické kliniky Fakultní nemocnice Brno

Dopis ředitele nemocnice ze dne 21. října 2019

Dopis veřejné ochránkyně práv ze dne 10. prosince 2019

Dopis ředitele nemocnice ze dne 10. ledna 2020

⁵ Srov. povinnost poskytovatele podle § 45 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů, vytvořit podmínky a opatření k zajištění uplatňování práv pacientů.

⁶ Zákon o veřejném ochránci práv v § 24 odst. 1 předpokládá, že pokud by tento postup neměl úspěch, předloží ochránce zprávu o věci Poslanecké sněmovně.